

31.3.2011

Dnro 3103/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

ESITUTKINNAN KESTO

1 KANTELU

A arvostelee 17.8.2009 saapuneessa kirjoituksessaan rikosasian käsittelyn kestoa poliisissa syyttäjällä.

A kertoi tehneensä poliisille tutkintapyynnön autokauppaan liittyvästä törkeästä petoksesta joulukuussa 2005. Esitutkinta päätettiin saattamalla se syyttäjän harkittavaksi helmikuussa 2007. A kertoo, ettei asia ole sittemmin edennyt lainkaan ja katsoo asiansa olleen vireillä kohtuuttoman pitkään.

---

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

3.1.1 Kantelussa kerrotut tapahtumat

A kertoo olleensa hankkimassa itselleen autoa erään tuttavansa autoliikkeestä Vantaalta 19.8.2005. Automyyjä oli kertonut A:lle pystyvänsä toimittamaan toivotunlaisen auton Saksasta ja että A:n tulisi siirtää auton hankintaan tarvittavat rahat etukäteen automyyjän tilille. Autoa ei ollut kuitenkaan tullut ja useiden tiedustelujen jälkeen A:lle oli ilmennyt, että poliisi oli pidättänyt hänen kanssaan autokaupoista sopineen henkilön. A oli yrittänyt purkaa tekemänsä autokaupan, mutta se ei ollut onnistunut ja hänen etukäteen maksamansa rahat, 18 000 euroa, jäivät automyyjän tilille.

A teki rikosilmoituksen poliisille tapahtuneesta. A:n kuulustelun yhteydessä hänelle kerrottiin, että automyyjän toiminnasta oli tehty useita rikosilmoituksia ja että A:n olisi lähes mahdotonta saada rahojaan takaisin.

A kummeksuu poliisin suorittaman esitutkinnan kestoa ja syyttäjän tekemiä lisätutkintoja, joiden valossa asian oikeuskäsittelyn alkamisajankohdasta ei vieläkään ole tietoa.

3.1.2 Poliisin ensimmäinen selvitys

Rikoskomisario B

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut B kertoo kantelun johdosta antamassaan 22.9.2009 päivätyssä selvityksessä, että A:n tapaus (rikosilmoitus [nro poistettu]) liittyy tutkittuun laajaan epäselvien auto-kauppojen sarjaan. Esitutkinnassa on tutkittu epäiltyjen petollisten autokauppojen lisäksi luonnollisten ja oikeushenkilöiden autokauppaliiketoiminnassa epäiltyjä vero-, rekisterimerkintä- ja rahanpesurikoksia. Tapahtumakokonaisuuteen liittyviä rikosilmoituksia on yhteensä 134.

Esitutinnan alkuvaiheessa Vantaan käräjäoikeus myönsi poliisin hakemuksesta 2,1 milj. euron turvaamistoimen, joka koostuu vältetyistä veronmaksuista ja autokauppojen korvausvaatimuksista. Omaisuuden takaisin saamiseksi poliisi lähetti Suomessa toteutettujen täytäntöönpanotoimien lisäksi oikeusapupyynnön Saksaan ja viranomaisyhteistyönä tilitiedustelun Unkariin. Pääepäiltyjen tiedettiin asuneen ja harjoittaneen liiketoimia edellä mainituissa maissa. Turvaamistoimen täytäntöönpanossa ei pystytty kattamaan yli 2 milj. euron turvaamistointa.

B:n mukaan esitutinnan teki hankalaksi autokauppojen epämääräisten ketjutusten ja erityisesti todellisten omistajuuksien selvittäminen. samaan autoon saattoi liittyä maksamattomia osamaksuvelkoja, keinotekoisia rahoitussopimuksia, useita ristiriitaisia kauppvoja ja paikkansa pitämättömiä rekisteritietoja. Lisäksi autokaupoissa käytettiin yhtiöitä, joiden toimintaan liittyi keinotekoisia järjestelyitä.

A:ta koskeva rikosilmoitus [nro poistettu] on kirjattu 9.12.2005, A:ta on kuulusteltu 13.12.2005, esitutkintapöytäkirja on valmistunut 13.2.2007 ja lähetetty syyttäjälle 15.2.2007.

A oli esitutinnan aikana useaan otteeseen yhteydessä poliisiin. Hän tiedusteli oman asiansa edistymistä, mahdollisuutta saada oma asiansa tutkituksi muita nopeammin ja mahdollisuutta saada turvatuksi turvaamistoimipäätöksen perusteella kertyneitä varoja omassa asiassaan. A:lle kerrottiin useaan kertaan, että täytäntöönpanoviranomaisten takaisin saama omaisuus ei kata missään tapauksessa kaikkia ilmoitettuja vahinkoja.

B kertoo, että tutkintakokonaisuutta selvitti pääasiassa kaksi ammattitaitoista ja kokenutta tutkijaa, jotka tekivät usean kuukauden ajan runsaasti ylitöitä. Tämän tutkintakokonaisuuden aikana talousrikostutkinnassa oli luonnollisestikin useita muita yksittäisiä juttuja ja tutkintakokonaisuuksia tutkinnassa. B toteaa lopuksi, että A:n tapauksen esitutkinta on suoritettu kohtuullisessa ajassa. Lisäksi B painottaa, että tutkinnassa on puututtu vuosikausia jatkuneeseen monenlaisia mittavia lieveilmiöitä aiheuttaneeseen toimintaan.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Itä-Uudenmaan poliisipäällikön 29.9.2009 antamassa lausunnossa todetaan, että A:ta koskeva rikosilmoitus on liittynyt laajaan kokonaisuuteen, jossa on tutkittu epäselviä autokauppvoja. Tutkittuja rikosilmoituksia on ollut yhteensä 134. Esitutkinnassa on tutkittu nimikkeinä petos-, vero-, rekisterimerkintä- ja rahanpesurikoksia.

Poliisipäällikön käsityksen mukaan asian esitutkinta on toimitettu esitutkintalain 6 §:n ja muiden viranomaisten toiminnan tehokkuutta ohjaavien säännösten edellyttämällä tavalla. Esitutkintaan kulunutta aikaa ei voida pitää millään tavoin kohtuuttomana huomioon ottaen se tutkinnassa olleiden asioiden kokonaisuus, mihin kantelun kohteena oleva asia on kuulunut.

Etelä-Suomen lääninhallitus

Etelä-Suomen lääninhallitus viittaa 14.10.2009 päivätyssä lausunnossaan Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausuntoon ja rikoskomisario B:n selvitykseen, ja katsoo, että asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että esitutinnan toimittamisessa tässä tapauksessa olisi viivytelty aiheettomasti ja että sitä voitaisiin pitää lainvastaisena menettelynä. A:n asia on liittynyt laajaan juttukokonaisuuteen, jossa rikokset ovat olleet niin kiinteässä yhteydessä toisiinsa, ettei niiden käsitteleminen erikseen ole ollut tarkoituksenmukaista.

3.1.3

Syyttäjän selvitys

Kihlakunnansyyttäjä C

Kihlakunnansyyttäjä C on kantelun johdosta 11.12.2009 antamassaan selvityksessä todennut, että asiakokonaisuus (johon A:nkin asia kuuluu) on laaja ja siihen kuuluu kaikkineen 134 rikosilmoitusta. Kysymys on talousrikoksista ja törkeistä petoksista sekä myös muista rikoksista. Jutut liittyvät toisiinsa eikä niitä voi ratkaista erikseen. Kysymys on näytön yhtäläisyydestä, yhtenäisrangaistuksen edellyttämästä samaa vastaajaa koskevien juttujen käsittelystä yhdellä kertaa ja mahdollisesti myös oikeusvoimasta: vaikka tapahtumat on kirjattu useina eri rikoksina ja niistä on tehty eri pöytäkirjat, voi kyseessä olla kuitenkin vain yksi ylitörkeä petos, jossa asianomistajana ovat kaikki autokaupan asiakkaat ja rahoitusyhtiö.

C pitää olennaisena, ettei A:n asia ole erotettavissa juttukokonaisuudesta. Näin ollen A:n jutusta saa liian yksinkertaisen kuvan jos asiaa tutkii vain selvityspyyntöön liitetyn pöytäkirjan [nro poistettu] perusteella. Ei edes olisi A:n edun mukaista ratkaista asiaa pelkästään ko. pöytäkirjan perusteella vaan on A:nkin edun mukaista, että asia tutkitaan yhdessä muiden vastaavien juttujen kanssa samaan aikaan. Sekä poliisilla että syyttäjillä on velvollisuus sarjoittaa ja yhdistää tällaiset jutut yhdeksi samalla kertaa käsiteltäväksi kokonaisuudeksi.

C kertoo syyteharkinnan olevan asiassa kesken, koska esitutkinta asiassa on kesken. Asiassa on pyydetty lisätutkinnalla sellaista selvitystä, jota ilman syyttäjä ei pysty syyteharkinnassa ratkaisemaan asiaa. Samaa lisäselvitystä on vaatinut myös rikoksesta epäilty henkilö ja eniten vahinkoa kärsinyt asianomistajataho. Myös toinen rikoksesta epäilty henkilö on puolustukseksseen vedonnut siihen, ettei kyseessä olevia lisäselvityksen kohteena olevia seikkoja käy esitutkinnasta ilmi. Kysymys on sellaisista seikoista, joita tässä asiakokonaisuudessa aiemmin mukana olleet syyttäjät ovat C:lle ilmoittaneet edellyttäneensä tutkintapalavereissa jo vuodesta 2005 lähtien.

Juttukokonaisuus on jaettu C:lle 2.3.2009. Kyseinen asiakokonaisuus esitutkinnassa ja syyteharkinnassa oli tätä ennen ollut yhdessä kahdella muulla erikoissyyttäjällä ja sitä ennen yhdessä talousrikossyyttäjällä ja toisella syyttäjällä. Loppusyksystä 2009 jutun talousrikoshaaraan nimettiin vielä toinen syyttäjä.

Selvityksessään A arvostelee poliisia siitä, että poliisi oli viimeisestä asioiden yhdessä käsittelyn vaatimuksesta huolimatta alkanut siirtää juttukokonaisuuden pöytäkirjoja tipoittain syyttäjälle vuodesta 2005 alkaen siten, että viimeiset pöytäkirjat (mm. juttukokonaisuuden pääpöytäkirja) siirrettiin syyttäjälle vasta tammikuussa 2009. Juttukokonaisuuden pitkä käsittelyaika syyttäjällä johtuu siten vain siitä, että sitä on alettu siirtää syyttäjälle ennen sen valmistumista. Jo aiemmat syyttäjät ovat C:n mukaan törmänneet tähän samaan ongelmaan. Syyttäjät eivät ole voineet ratkoa asiaa vuosien saatossa sitä mukaa kun pöytäkirjoja poliisilta sattuu tulemaan, vaan on pitänyt odottaa kokonaisuuden val-

mistumista. On aivan selvää, ettei syyttäjä ole voinut vastaavalla tavalla kuin poliisi on nyt tehnyt eli lähteä siirtämään saman asiakokonaisuuden juttuja yksitellen käräjäoikeuteen odottamaan esitutkinnan valmistumista vuosikausiksi. Tässä asiassa näin ei olisi voinut tehdä senkään vuoksi, että ratkaisujen tekeminen ennen kokonaisuuden valmistumista ei yksinkertaisesti ole ollut mahdollista.

C:n käsityksen mukaan aiemmin asiaa käsitelleet syyttäjät olivat nimenomaisesti kieltäneet poliisia siirtämästä tätä keskeneräistä asiaa ripotellen syyttäjälle, mikä sinänsä oli ollut täysin poikkeuksellinen ja selvästi väärä tapa poliisilta toimia. C haluaa tuoda tämä epäkohdan ilmi siksi, että kun poliisi omassa lausumassaan ilmoittaa A:n asian tulleen siirretyksi syyttäjälle 15.2.2007, on se C:n mielestä vain puolittomuus, koska asiaan liittyviä pöytäkirjoja on tullut poliisilta vielä tammikuussa 2009. A:n pöytäkirjan kannessa jopa viitataan pöytäkirjaan [nro poistettu], joka on siirtynyt syyttäjälle vasta 27.1.2009.

C:n mukaan myös esitutkintaan kuuluva loppulausuntomenettely ja siihen kuuluva aika on poliisin toimin siirretty esitutkinнан kestosta syyteharkinta-ajaksi. Juttukokonaisuuden valmistuttua poliisin olisi tullut pyytää loppulausunnot asianosaisilta ja päättää mihin toimenpiteisiin loppulausunnoissa esitetyt vaatimukset antavat aiheita. Vasta tämän jälkeen – ja loppulausunnoissa vaadittujen tutkintatoimenpiteiden suorittamisen jälkeen – jutun olisi saanut siirtää syyttäjälle. Nyt poliisi on siirtänyt viimeiset pöytäkirjat syyttäjälle samassa yhteydessä tammikuussa 2009, kun se on lähettänyt loppulausuntopyynnöt asianosaisille. Samalla poliisi on antanut asianosaisille huhtikuun 2009 loppuun asti aikaa loppulausunnon antamiseen. Esitutkinta on näin päätetty ennen aikojaan ja siirretty syyttäjälle odottamaan loppulausuntoja. Käytännössä mitään syyteratkaisuja asiassa ei olisi voitu edes periaatteessa tehdä ennen loppulausuntoajan päättymistä. Samalla on siirretty syyteharkinta-ajaksi se aika, jonka kuluessa poliisin tulee tehdä asianosaisten loppulausunnoissaan vaatimia täydennyksiä esitutkintaan.

C:n saadessa juttukokonaisuuden asian edelliset syyttäjät kertoivat hänelle, että siihen olisi sen laajuuden vuoksi tulossa pyydettyä myös poliisin laatima johdanto. C kertoo jääneensä odottamaan poliisin laatimaa johdantoa, mutta jossain vaiheessa hänelle kerrottiin, ettei tällaista olekaan tekeillä. Johdannon puuttuminen on ongelma syyttäjälle ja asianosaisille ja tulee pitkittämään syyteharkintaa.

C kertoo, ettei hän ennen 16.6.2009 ole voinut muilta jutuiltaan tehdä asialle juuri mitään muuta kuin selata asiaa pikaisesti. C on kuitenkin 25.5.2009 pyytänyt poliisilta yllä mainittua lisätutkintaa asiassa, jonka määräajaksi C antoi 14.8.2009. Sittemmin ilmeni, että poliisi ei resursseillaan pysty lisätutkintaa suorittamaan pyydettyssä ajassa. C toteaa, ettei hän voi vaikuttaa eikä halua kyseenalaistaa poliisin priorisointeja tutkinnassa mutta joka tapauksessa tutkinta oli tarkoitus saada valmiiksi alkusyksystä.

C pitää selvänä, että esitutkinнан tapaan myös jutun syyteharkintakin tulee myös kestävänsä pitkään ja vaatii tuon ajan keskittymistä pelkästään siihen. C suunnitellut työnsä siten, että hän pääsisi ratkaisemaan asian syksyn 2009 aikana. Poliisilta pyydetty lisätutkinta on kuitenkin edelleen kesken eikä C ole päässyt aloittamaan asian käsittelyä. C kertoo yrittäneensä syksyllä tehdä alustavaa luonnosta asiassa ja kirjoittaneensa ratkaisuja noin 30 sivua. Lopulta C havaitsi sen turhaksi, koska hän tömäsi koko ajan tutkinnan puutteena olevaan epäselvyyteen, joka vaikuttaa kaikkien ratkaisujen taustalla.

C:n mielestä lisätutkinнан viipyminen on ongelma hänelle ja koko syyttäjäyksikölle, koska työt yksikössä yritetään sovittaa mahdollisuuksien mukaan. On mahdotonta pitää jatkuvasti vapaana 2–3 kuukauden jaksoa odottamassa milloin poliisin lisätutkinta sattuu valmistumaan ja syyteharkinnan voi tehdä. Syksyllä olisi C:n suunnitelman mukaan voinut syyteharkinnan tehdä mutta tällä hetkellä hän ei pysty ilmoittamaan kovinkaan varmaa aikataulua asialle.

C kertoo olevansa huumausainerikosten ja järjestäytyneen rikollisuuden erikoissyyttäjä ja hänellä on ollut ja tulee koko ajan olemaan priorisointia vaativia asioita. Tammi–helmikuun 2010 vaihteesta 25.4.2010 saakka C:llä on jo tällä hetkellä tutkintavankeja törkeissä huumausainerikoksissa ja törkeissä laittoman maahantulon järjestämisissä / ihmiskaupassa siten, että syytteen nostamisen määräjät osuvat tuolle välille. Kun kysymys on täältä poistuvista ulkomaalaisista ja vangituista, on juttujen syyteharkinnat priorisoitavia. Hovioikeudessa C:llä on talvi-keväälle tulossa ainakin kolme merkittävämpää vangitun juttua koskien törkeitä huumausainerikoksia. Todennäköisesti C on siten talven-kevään 2010 näissä jutuissa sidottuna.

Nyt kysymyksessä olevaa A:n asiaa C kertoo yrittävänsä esitutkinnan valmistuttua ratkoa siinä välissä tai sen jälkeen mahdollisuuksien mukaan, mutta sellaista aikaa, jonka C oli siihen laskenut tarvitsevänsä, ei hänellä liene tiedossa ennen kesää.

Valtakunnansyyttäjänvirasto

Apulaisvaltakunnansyyttäjän 18.1.2010 antamassa lausunnossa viitataan kihlakunnansyyttäjä C:n selvitykseen. Tämän lisäksi apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa, että osin poliisin toiminnan johdosta ja osin rikosasiain käsittelyjärjestelmän (Sakari) jäykkyydestä johtuen samaan asiakokonaisuuteen liittyvät esitutkintapöytäkirjat oli syyttäjänvirastossa diarioitu eri numerolle. Sen vuoksi tarkastelemalla vain yksittäistä pöytäkirjaa tai yksittäistä diaarinumeroa ei apulaisvaltakunnansyyttäjän näkemyksen mukaan voi saada kattavaa kuvaa asiakokonaisuudesta.

3.1.4

Poliisin toinen selvitys

Poliisitarkastaja B

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksesta poliisihallitukseen siirtynyt poliisitarkastaja B kertoo 25.11.2010 päivätyssä selvityksessään erityisesti kihlakunnansyyttäjä C:n selvityksessään esittämät väitteet huomioiden, että juttukokonaisuuden esitutkinnan aikana poliisilaitoksen poliisilinjan apulaispoliisipäällikkö huolestui siitä, että talousrikostutkinnassa avoinna olleiden juttujen määrä oli lisääntyneenä huomattavasti. Keskeisenä syynä tähän oli epäillyn rikollisen autokauppaliiketoiminnan tutkinta.

B kertoo kuulleensa, että apulaispoliisipäällikkö oli keskustellut ja sopinut syyttäjän tai syyttäjien kanssa menettelystä esitutkintapöytäkirjojen siirtämiseksi syyteharkintaan ennen koko juttukokonaisuuden valmistumista. Koska B toimi asiassa tutkinnanjohtajana, olisi hänen mielestään tietysti ollut luontevaa, että myös hän olisi tullut informoiduksi menettelystä jo sitä suunniteltaessa. B kertoo kuulleensa menettelystä siinä vaiheessa, kun viesti tällaisesta menettelystä oli mennyt jo talousrikosyksikön tutkijoille ja sihteereille. B oli ymmärtänyt, että syyttäjä tai syyttäjät olivat hyväksyneet menettelyn. B itse ei käynyt syyttäjien kanssa keskusteluita tällaisesta menettelymahdollisuudesta.

Syyttäjän selvityksessä esitetty toteamus siitä, että esitutkintapöytäkirjoja olisi toimitettu syyttäjille heidän kielloistaan huolimatta, on B:lle vieras, koska hän ei muista tällaista tapahtuneen. Luonnollisestikin pöytäkirjojen lähettäminen niiden valmistuttua suoraan syyttäjille on vaikuttanut siihen, että loppulausuntoja on lähetetty suoraan syyttäjille. Juttukokonaisuuden tutkijat vahvistivat (25.11.2010), että esitutkinnan alkuvaiheessa toimineet syyttäjät eivät edellyttäneet loppulausuntomenettelyä kaikkiin yksittäisiin juttuihin, mutta myöhemmin kihlakunnansyyttäjä C vaati loppulausunnot lähtökohtaisesti kaikkiin juttuihin, ja tämän vuoksi loppulausuntomenettelyä laajennettiin ja niistä laadittiin ohjeistuksen mukaisesti lisätutkintapöytäkirjoja.

Esitutinnan alkuvaiheessa juttuun nimetty syyttäjä totesi, että hän tulee karsimaan kaikki tulkinnanvaraiset rikosepäilyt pois syyteharkintavaiheessa, jos rikollisen toiminnan osoittamiseen ei näytä olevan riittävää näyttöä asian viemiseksi rikosprosessissa eteenpäin. Hän kertoi, että näissä tilanteissa vahinkoa kärsinyt voi ajaa asiaansa vahingonkorvausasiaana. Hän arvioi, että rangaistuksen kannalta 40 petos- ja kavalluspöytäkirjan lisäksi valmistuvilla pöytäkirjoilla ei ole enää oleellista merkitystä rangaistuksen kannalta. Näin ollen, mikäli kihlakunnansyyttäjä C aikoo selvityksensä mukaisesti laatia erillisistä esitutkintapöytäkirjoista syytteen, joka pitää sisällään hänen mainitsemansa "yhden ylittörkeän petoksen", johon liittyy lukuisia asianomistajia, tehtävä on B:n mukaan erittäin haastava.

Kihlakunnansyyttäjä C:n selvityksessä todettiin, että ensimmäiset esitutkintapöytäkirjat on kirjattu syyteharkintaan vuonna 2005. B:n mukaan todellisuudessa tätä tutkintakokonaisuutta koskevat ensimmäiset esitutkintapöytäkirjat on toimitettu syyttäjille tutkijoiden mukaan (25.11.2010) vuonna 2007 ja on mahdollista, että kirjaus tietokonejärjestelmään on tehty vuoden 2006 puolella. Vuonna 2005 syyteharkintaan toimitetut yksittäiset esitutkintapöytäkirjat ovat pöytäkirjoja aikaisemmista esitutkinnoista.

B ottaa kantaa myös kihlakunnansyyttäjä C:n toteamukseen, ettei esitutkintapöytäkirjoihin ole liitetty johdantoja. B:n mukaan todellisuudessa esitutkintakokonaisuuteen liittyy yksi pääpöytäkirjaan liitetty yleisjohdanto ja lukuisia muita johdantoja. Tarkoituksenmukaisuussyistä joihinkin esitutkintapöytäkirjoihin on liitetty johdannon tyyppinen kirjoitus rikosilmoituksen selostusosaan.

B kertoo, että jutun eri vaiheissa nimettyjen syyttäjien kanssa pidettiin useita juttupalavereita esitutinnan aikana. Kihlakunnansyyttäjä C:n kanssa B kertoo olleensa ainoastaan joissain palavereissa, koska vuoden 2008 tammikuusta lähtien B oli ollut tutkijaryhmässä, joka tutki noin puolentoista vuoden ajan epäiltyjä virkarikoksia pääkaupunkiseudun huume poliisitoiminnassa ja 1.9.2009 B siirtyi sisäasiainministeriön poliisiosastolle.

Rikoskomisario D

Asiassa sittemmin tutkinnanjohtajana toimiva rikoskomisario D toteaa 11.1.2011 päivätyssä selvityksessä, ettei hän pysty ottamaan kantaa mihinkään muuhun asiaan kuin juttukokonaisuuden tämän hetkiseen tutkintatilanteeseen ja jutun lopulliseen valmistumisaikatauluun.

D kertoo tulleen A:n asiaan liittyvän rahoitusyhtiön johdon haaran tutkintalinjan tosiasialliseksi tutkinnanjohtajaksi B:n siirryttyä keväällä 2010 poliisihallitukseen. D alkoi tosiasiallisesti toukokuussa 2010 johtaa juttusarjaan liittyvää tutkintaa jutun tutkijan oltua sairauslomalla helmikuun lopusta 2010 huhtikuun loppuun 2010. Rahoitusyhtiötä koskeva tutkinta saatiin valmiiksi kesäkuussa 2010.

Rahoitusyhtiön johtoa koskevasta tutkinnasta tuli yhden epäillyn avustajan vaatimusten perusteella syyttäjältä kolme lisätutkintapyyntöä syyskuussa 2010. Lisätutkinta saatiin tutkinnan alle marraskuussa 2010 jutun tutkijan palattua toisista työtehtävistä (Talousrikosten esikäsittely-yksikkö, Espoo) takaisin Vantaalle. Lisäesitutkinta koski seitsemää kuulustelua ja kolme asiakirjatodistekokonaisuus hankintaa).

Linjanjohtajan ja tulosalueen johtajan linjauksella tavoitteeksi asetettiin marraskuussa 2010 päämääräksi saada lisätutkinta (asiakirjatodisteet sekä seitsemän kuulustelua) valmiiksi 10.12.2010 mennessä. Poliisi ei saanut määräaikaan mennessä esitutkintaa valmiiksi kaikkien asiakirjatodisteiden sekä yhden Tanskassa asuvan kuulusteltavan kuulemattomuuden vuoksi. Esitutkinnassa on tällä hetkellä kuulematta Tanskassa asuva tanskalainen. Esitutkinta valmistuu tammikuussa 2011.

Rikosylikomisario E

Vuoden 2009 alussa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen rikostorjuntayksikön johdossa aloittanut rikosylikomisario E kertoo 18.1.2011 päivätyssä selvityksessä, että juttukokonaisuuden esitutkinta aloitettiin vuonna 2005 Vantaan poliisilaitoksen rikospoliisin tulosalueella petosrikostoimistossa. E toimi tuolloin tulosalueen johtajana. Pian esitutkinnan aloittamisen jälkeen ilmeni, että kyseessä oli poikkeuksellisen laaja talousrikosluokittelun täyttävä rikossarja, joten sen esitutkinta siirrettiin poliisilaitoksen rikosylikomisario F:n johtaman tulosalueen talousrikostoimistoon.

Vuoden 2009 alussa E siirtyi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen rikostorjuntayksikön johtoon. Tällöinhän vastualueeseensa siirtyivät myös talousrikosasiat. E oli aiempien vuosien aikana keskustellut useaan otteeseen nyt selvityksen alaisesta juttukokonaisuudesta rikoskomisario B:n ja rikosylikomisario F:n kanssa.

Vuosien 2009–2010 aikana osa juttukokonaisuuteen liittyvien rikosten esitutkinnasta oli vielä työn alla ja E sai tietää, että syyttäjä oli tehnyt asiaan lisätutkintapyyntöjä. Niitä käsiteltiin 19.11.2010 pidetyssä kokouksessa, jossa läsnä olivat rikosylikomisario F, jutun tutkinnanjohtaja rikoskomisario D sekä jutun päätutkija rikosylikonstaapeli G. Kokouksessa käydyn keskustelun pohjalta E ilmoitti, että esitutkintatoimet tulee saada päätökseen 10.12.2010. Sittemmin D ilmoitti E:lle, että määrättyjen asiaan liittyvien lisätehtävien johdosta määräaika ylittyi.

Rikosylikomisario F

Alueellisen tutkinnan johtajana toimiva rikosylikomisario F kertoo 10.1.2011 päivätyssä selvityksessään, ettei hän ole saanut sellaista tietoa syyttäjälavereissa tai muuten, että kahden päätoimisesti tutkintaa suorittavien tutkijoiden valmistama tutkinta-aineisto olisi tullut laatia toisin. Tutkintakokonaisuutta koskevat ensimmäiset pöytäkirjat on toimitettu syyteharkintaan jo v. 2007. Tutkinnanjohtajan mukaan pääpöytäkirjaan on liitetty yleisjohdanto ja lukuisia muita johdantoja. F:lle on raportoitu tutkinnan valmistumisesta valmistuneiden pöytäkirjojen ja rikoshyödyn osalta. Lisätutkintojen pyytäminen ja tutkinnan jatkaminen niiden osalta on edellyttänyt tutkijan sitomista tutkintaan toistamiseen. F toteaa, että ajallinen ulottuvuus, asianomistajien määrä ja suhde petokseen vaikuttavat siihen laaditaanko jokaisesta asianomistajasta oma pöytäkirja, yhdistelläänkö niitä vai onko kaikki samassa pöytäkirjassa.

F kertoo syyttäjäyhteistyön toimivuudesta o levan talousrikosyksikössä vuosien kokemus. Toimintamalleja ja toiminnan kehittämistä tarkastellaan rakennepalavereissa ja tutkintaan tulevien juttujen ja projektien osalta juttupalavereissa. F:n mukaan on oleellista, että yhteistoimintaa ja juttukokonaisuuksia koskeviin asioihin sitoudutaan ja yksikköjen johto arvioi ja tarkastelee yhteistyön toimivuutta.

Apulaispoliisipäällikkö H

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen poliisitoimintalinjan linjajohtajana toimiva apulaispoliisipäällikkö H kertoo 18.1.2011 selvityksessään, että hän ei – toisin kuin tutkinnanjohtaja B on selvityksessään kertonut – ole käynyt neuvotteluja syyttäjän tai syyttäjien kanssa eikä H linjajohtajana ole tietoinen siitä, että tutkinnan aikana "esitutkintapöytäkirjoja olisi toimitettu syyttäjille heidän kielloistaan huolimatta".

H kertoo linjajohtajan esimiesroolinsa mukaisesti keskustelleensa esitutkinnan aikana useampaan kertaan tutkinnanjohtajana toimineen B:n kanssa talousrikostutkinnan juttutilanteesta ja erityisesti kyseessä olevan juttukokonaisuuden tutkinnanjohtajan tosiasiallisista mahdollisuuksista ohjata päätutki-

jan ja tutkijaparin työskentelykokonaisuutta. H:n mukaan poliisilaitoksen rikostorjunnassa on viime vuosina panostettu tulkintaprosessien ja syyttäjyhteistyön kehittämiseen. Nyt kyseessä olevan juttusarjan yhteydessä toteutunut syyttäjän toistuva vaihtuminen ei ole H:n mukaan edesauttanut yhteistyön toimivuutta.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Itä-Uudenmaan poliisipäällikön 19.1.2011 antamassa lausunnossa todetaan, että päätöksen esitutkintapöytäkirjojen lähettämisestä tipoittain syyttäjälle on viime kädessä tehnyt tutkinnanjohtajana toiminut B. B:n menettely on perustunut siihen, että hän oli kuullut apulaispoliisipäällikkö H:n linjanneen asian näin. H on kiistänyt tehneensä tällaista linjausta, B on todennut, ettei häntä ollut informoitu menettelystä sitä suunniteltaessa. B ei ollut myöskään käynyt syyttäjien kanssa keskusteluja asiasta eikä ilmeisesti ollut saanut asiasta suoraan esimiehiltään asiasta.

Lausunnon mukaan tutkinnanjohtajana B:n olisi tullut varmistaa esimiehiltään menettelyohje ennen ryhtymistä aikaisemmista poikkeavaan toimintatapaan esitutkintapöytäkirjojen toimittamisessa syyttäjille.

B, F ja H ovat kaikki todenneet, ettei heillä ole tietoa siitä, että syyttäjät olisivat kieltäneet poliisia siirtämästä asiakokonaisuuden esitutkintapöytäkirjoja tipoittain syyteharkintaan. Lausunnossa pidetään erikoisena väitettä siitä, ettei poliisi olisi noudattanut tällaista syyttäjän pyyntöä.

Loppulausuntomenettelyn siirtyminen syyteharkintavaiheeseen on B:n selvityksen perusteella ollut luonnollinen seuraus siitä, että esitutkintapöytäkirjoja on siirretty heti niiden valmistumisen jälkeen syyteharkintaan. Asiaan lienee vaikuttanut myös se, että aikaisemmat syyttäjät eivät olleet edellyttäneet loppulausuntomenettelyn käyttämistä kaikista yksittäisistä jutuista, kun taas C oli myöhemmin linjannut asian toisin.

Rikostutkinnan tehostamista ja erityisesti syyttäjyhteistyön helpottamista halutaan entistä enemmän tukea jutuista laadittavien tutkinta-suunnitelmien avulla. Tarkoituksena on, että jokaisesta vähänkin merkittävämmästä talousrikosjutusta laadittaisiin tutkintasuunnitelma ja juttuun nimettävä syyttäjä perehtyisi laadittuun suunnitelmaan.

Tämän toiminnan avulla poliisilla ja syyttäjällä on mahdollisuus muodostaa yhteinen tutkintaprosessimalli, joka tuottaa tarkoituksenmukaisen esitutkintapöytäkirjan syyttäjän työkaluksi rikosasian käsittelyyn oikeudessa. Menettelyllä pystyttäisiin välttämään nyt kyseessä olevan kaltaiset ilmeiset väärinkäsitykset poliisiin ja syyttäjän välillä.

Poliisihallitus

Poliisihallituksen 31.1.2011 antamassa lausunnossa todetaan, että kysymyksessä on suuri juttukokonaisuus, jossa juttukokonaisuuteen nimetyt syyttäjät ovat vaihtuneet ja tutkinnanjohtaja on vaihtunut tai ollut pitkään poissa tutkinnanjohtajan tehtävästään. Ongelma asian selvittämisessä on siinä, että syyttäjien ja tutkinnanjohtajien välisiä keskusteluja tai neuvotteluja koskevien muistioiden puuttuessa, ei ole muistikuvia parempaa selvitystä siitä, mitä kulloinkin on esitutkinnan toimittamisesta sovittu ja ketkä edes ovat olleet sopijapuolia. Tutkinnanjohtajana toiminut B ei ole oman kertomansa mukaan itse käynyt keskusteluja syyttäjien kanssa juttujen lähettämisestä, vaan on luottanut siihen, mitä on kertomansa mukaan kuullut tutkijoilta ja tutkintasihteereiltä.

Poliisihallitus katsoo, että yhteistyö juttukokonaisuuteen nimettyjen syyttäjien ja tutkinnanjohtajan tai

poliisilaitoksen edustajan välillä ei ole ollut täysin onnistunutta, koska juttukokonaisuutta koskevia keskusteluja ovat saattaneet käydä eri syyttäjät ja tutkinnanjohtajan esimiehet.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Esitutinnan ja syyteharkinnan kesto

Saadun selvityksen mukaan nyt kysymyksessä olevassa esitutkintakokonaisuudessa on tehty yhteensä 134 rikosilmoitusta. Rikosnimikkeinä autokauppoihin liittyvässä esitutkinnassa on ollut petos-, vero-, rekisterimerkintä- ja rahanpesurikoksia. Rikokset ovat olleet niin kiinteässä yhteydessä toisiinsa, ettei niiden käsitteleminen erikseen ole ollut tarkoituksenmukaista.

Esitutkintaa on hankaloittanut autokauppojen epämääräisten ketjutusten ja erityisesti todellisten omistajuuksien selvittäminen. Samaan autoon on saattanut liittyä maksamattomia osamaksuvelkoja, keinotekoisia rahoitussopimuksia, useita ristiriitaisia kauppvoja ja paikkansa pitämättömiä rekisteritietoja. Lisäksi autokaupoissa käytettiin yhtiöitä, joiden toimintaan on liittynyt keinotekoisia järjestelyitä.

Asiakokonaisuutta on selvityksen mukaan tutkinut kaksi kokenutta ja ammattitaitoista poliisimiestä, jotka olivat tehneet usean kuukauden ajan runsaasti ylitöitä.

A:n asiaa koskeva rikosilmoitus on kirjattu 9.12.2005. Esitutkintapöytäkirja on valmistunut 13.2.2007 ja lähetetty syyttäjälle 15.2.2007. Juttukokonaisuuden tutkinta oli siirretty kihlakunnansyyttäjä C:lle 2.3.2009. C:ltä 8.3.2011 puhelimitse saadun tiedon mukaan asiassa on nostettu syyte 14.6.2010 ja asia on vireillä käräjäoikeudessa.

C:n selvityksestä ilmenee, että hän oli pyytänyt esitutkinnan valmistuttua lisätutkinnan suorittamista poliisilta. Lisäksi esitutkinnassa on viitattu toiseen pöytäkirjaan, joka on siirretty syyttäjälle vasta 27.1.2009.

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Esitutkinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvaa kuin esitutkinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukainen ja ripeä esitutkinta on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa. Arvioitaessa esitutkinnan keston hyväksyttävyyttä on otettava huomioon asian laatu, laajuus ja muut sen yksilölliset erityispiirteet. Myös yksittäisestä esitutkinnasta riippumattomat ulkoiset tekijät, kuten esimerkiksi käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin velvollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen, vaikuttavat tosiasiallisesti esitutkintojen kestoan.

Tässä tapauksessa kysymys on laajasta talousrikostutkintakokonaisuudesta, jossa on ollut tutkittavana lukuisten yhtiöiden toimintaan liittyvät rikosepäilyt. Asian pitkä käsittelyaika johtuu nähdäkseni pääosin siitä, että asian esitutkinta on liittynyt suurempaan kokonaisuuteen ja se on vaatinut poikkeuksellisen paljon selvittelyä ja yhteydenpitoa samoin kuin turvautumista kansainväliseen oikeusapuun. Viimeiset asiaan liittyvät esitutkinnat on päätetty tammikuussa 2009, jonka jälkeen on vielä jääty odottamaan loppulausuntoja. Kihlakunnansyyttäjä C:n näkemyksen mukaan syyteharkinnan toimittaminen on edellyttänyt juttukokonaisuuden valmistumista. Näin lienee tilanne ollut myös C:tä edeltänei-

den juttua käsittelleiden syyttäjien osalta. Minulla ei ole oikeudellisia perusteita arvostella sitä, että tässä tapauksessa on pidetty perusteltuna käsittelä lukuisia esitutkintoja kokonaisuutena. Tällöin jotkut ja sinänsä valmiit asiat ovat väistämättä joutuneet odottamaan kokonaisuuden muiden osien valmistuista.

Selvityksen perusteella ei ole osoitettavissa tiettyä tai tiettyjä henkilöitä, jotka olisivat omalla menettelyllään aiheuttaneet aiheetonta viivästystä. Ottaen huomioon saadun selvityksen, käsitykseni mukaan asiassa ei ole tullut ilmi sellaista poliisin, tutkinnanjohtajan tai tutkijoiden tai syyttäjän lainvastaista menettelyä, johon oikeusasiamiehen olisi puututtava.

Totean lopuksi, että Suomen valtio voi joka tapauksessa joutua Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa vastuuseen rikosasian pitkästä käsittelyajasta sinänsä riippumatta siitä, voidaanko kenenkään yksittäisen virkamiehen osoittaa menetelleen moitittavasti. Korostan kuitenkin, että jokaisen tapauksen käsittelyajan kohtuullisuutta tulee arvioida kunkin asian erityispiirteiden pohjalta eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä sinällään voida tehdä päätelmiä mistään ehdottomista aikarajoista.

3.2.2

Syyttäjän ja poliisin yhteistyö

Tapaus herättää erityisesti kihlakunnansyyttäjä C:n selvityksessään poliisia kohtaan esittämän kritiikin valossa kysymyksen poliisin ja syyttäjän välisen yhteistyön merkityksestä.

Vaikuttaakin, että yhtenä tutkintakokonaisuuden käsittelyn kestoon vaikuttavana syynä on ollut se, että esitutkinta on aluksi ollut osin puutteellista ja ettei syyttäjän ja poliisin yhteistyö asiassa ole toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Jos syyttäjällä on mahdollisuus osallistua tiiviisti esitutkintaan, tutustua perusteellisesti asiaan mahdollisimman varhain esitutkintavaiheessa ja varmistua jo tuolloin siitä, ettei lisätutkintaan enää esitutkintapöytäkirjan saavuttua ole tarvetta, syyteharkintaratkaisu voi olla mahdollista tehdä hyvinkin joutuisasti. Ongelmana tässä tapauksessa on ollut se, että juttukokonaisuuteen nimetyt syyttäjät ovat vaihtuneet ja tutkinnanjohtaja on vaihtunut tai ollut pitkään poissa tutkinnanjohtajan tehtävästään. Näin ollen syyttäjien ja poliisin välisestä yhteistyöstä tehdyt suunnitelmat ovat saattaneet muuttua henkilömuutosten yhteydessä ja tieto muutoksista ei ole aina kantautunut seuraavan tehtävää hoitamaan ryhtyneen tietoon.

Katson tässä tapauksessa aiheelliseksi korostaa viranomaisten yhteistyön merkitystä erityisesti laajoja talousrikosepäilyjä koskevien asioiden käsittelyssä ja rikosprosessin eri vaiheiden keskinäiseen koordinoimisen tärkeyttä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni valtakunnansyyttäjälle sekä poliisihallitukselle.

Esitutkinta- ja pakkokeinolakia koskevan lakiuudistuksen (HE 222/2010 vp) yhtenä tavoitteena on esitutkintaviranomaisen ja virallisen syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön tehostaminen. Eduskunnan lakivaliokunta on mietinnössään (LaVM 44/2010) korostanut, että esimerkiksi talousrikoksissa on tärkeää, että tutkinnanjohtaja ja syyttäjä yhdessä arvioivat, onko esitutkinta riittävä asianmukaista syyteharkintaa ja keskitettyä pääkäsittelyä varten. Pysin laillisuusvalvontani puitteissa jatkossa seuraamaan esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän välisen yhteistyön toteutumista asioiden esitutkintavaiheessa.

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni käsitykseni syyttäjän ja poliisin yhteistyön tärkeydestä valtakunnansyyttäjän ja poliisihallituksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän näille viranomaisille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kantelukirjoitus ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.